

Representantforslag 24 S

(2016–2017)

fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson

Dokument 8:24 S (2016–2017)

Representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om vern av Norges siste villmarker

Til Stortinget

Bakgrunn

Norge har nå forpliktet seg nasjonalt og internasjonalt til å stanse tap av arter innen 2020 og til å restaurere minst 15 prosent av de forringede økosystemene i Norge. Disse målene og forpliktelsene er etablert fordi verdens rike natur og mangfold av arter er i ferd med å forsvinne, også i Norge. Hvis målene skal innfris, er det behov for en langt mer offensiv naturvernpolitikk. Å respektere naturens tålegrenser og bevare en variert og mangfoldig natur er selve kjernen i et grønt skifte.

Norges siste villmarker forsvinner

For 100 år siden var mer enn halvparten av Norge preget av villmark. De dype uveisomme skogene, de ville fjellene og uendelige villmarkene som har vært en del av virkeligheten for nordmenn i alle tidligere generasjoner lever fortsatt sterkt i nordmenns kollektive hukommelse og i Asbjørnsen og Moes eventyrfortellinger. Men i dag er bare 11 prosent av Norge urørt natur, og de gjenværende områdene blir litt mindre for hvert tiår som går. Femundsmarka, Hedmarksvidda, Varangerhalvøya, Breheimen, Jotunheimen, Svartisen, Blåfjella/Skjækerfjella, Finnmarksvidda og mange andre områder i Norge har mistet deler av sin gjenværende villmark de siste 30 årene.

Hver femte art i Norge står på rødlista. Ni av ti av de truede artene er truet som følge av arealendringer.

Eksempler på slike arter er jerv som jakter over store arealer, og fugler, insekter, sopp og planter som rammes av at gammelskogen blir borte. Villrein er på den internasjonale rødlista, og Norge har et særlig ansvar for denne arten som er avhengig av store områder å vandre på. Forslagsstilleren viser til at Norge har en kombinasjon av særtrekk som gjør naturen unik og verneverdig. Blant disse er nordlig beliggenhet, variasjon i daglengde, en langstrakt kyst, påvirkning fra varme havområder og en vekslende topografi. Spennet i naturgitte forutsetninger fra sør til nord og fra lavland til høyfjell er stort, og samlet sett har norsk natur en betydelig variasjon i geologi, landskap, naturtyper og plante- og dyreliv. En rekke arter er i Norge ved yttergrensen av sitt utbredelsesområde mot nord. Klimaendringene rammer naturen ulikt, avhengig av hvor robust den er i utgangspunktet. For en rekke arter øker behovet for å kunne spre seg til nye habitater i takt med klimaendringene. Derfor er det viktig å ta vare på store sammenhengende arealer. Forslagsstilleren mener derfor Norge må stanse tap av egne villmarksområder.

Antallet ville dyr i verden er halvert

Forslagsstilleren viser til at artene på jorda forsvinner mer enn tusen ganger raskere enn det som er naturlig. Utryddelsen av arter er så omfattende at den kan beskrives som den sjette masseutryddelsen av arter i klodens historie. FNs miljøprogram har estimert at det hver dag forsvinner mellom 150 og 200 arter på verdensbasis. I løpet av de siste 40 årene har antallet dyr som lever på landjorda blitt halvert. Å stanse denne utviklingen krever mange grep, men det er ingen tvil om at ødeleggelse og fragmentering av leveområder og økosystemer er den viktigste årsaken til den negative trenden. I september 2016 offentliggjorde World Wildlife Fund (WWF) studien «Living

Planet Report 2016» som viste at 10 prosent av villmarksområdene i verden forsvant i perioden 1993 til 2009. I studien advares det om tap av områder som er helt avgjørende for en rekke økosystemer. Å stanse tapet av urørt natur og sammenhengende villmarksområder er derfor avgjørende for å sikre overlevelsen til jordas mangfold av dyr, planter og økosystemer. De åpenbart viktigste områdene er de mest urørte områdene.

Definisjon av villmarkspreget natur

Forslagsstilleren viser til at villmarkspreget natur kan defineres som områder som ligger mer enn 5 kilometer fra nærmeste tunge tekniske inngrep. Områder som ligger mellom 1 og 5 kilometer fra nærmeste tunge tekniske inngrep, kan defineres som inngrepsfri natur. I dag kan bare 11 prosent av det norske landarealet defineres som villmarkspreget natur der avstanden til nærmeste tunge tekniske inngrep er 5 kilometer eller mer. Fra 1998 til 2012 gikk nesten 2 500 km² inngrepsfri natur tapt. I underkant av 900 km² inngrepsfri natur forsvant bare i perioden 2008–2012. Ifølge Miljødirektoratet forsvinner det rundt 200 km² inngrepsfri natur hvert eneste år. Det er nesten like mye som halve Oslo kommune (454,09 km²).

En fersk norsk studie gjennomført av forskere fra blant annet Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) og Norsk institutt for naturforskning (NINA) har vist at andelen viktige livsmiljø i villmarkspreget skog er på høyde med andelen i vernet skog, og dobbelt så høy som i ordinær skog. Disse områdene har derfor stor verdi for naturmangfold (Sverdrup-Thygeson m.fl. 2014). I tillegg har områdene stor verdi for friluftsliv, siden muligheten for å oppleve ulike intakte naturområder hele tiden reduseres. Norge er også et av de landene i Europa som fortsatt har betydelige villmarksområder. Norge har derfor et internasjonalt ansvar for å ta vare på disse områdene. Forslagsstilleren mener samtidig at disse områdene gir store muligheter til å videreutvikle Norge som et attraktivt mål for natur- og opplevelsesturisme. Utilgjengeligheten, villmarkspreget og fraværet av tekniske inngrep er en stadig sjeldnere kvalitet som utgjør et stort uutnyttet potensial for norsk reiseliv og for en type turisme som kan gi stor verdiskapning og mange arbeidsplasser i fremtiden.

Store friluftsverdier og opplevelsesverdier

Forslagsstilleren mener at bevaring av villmarksområder også er viktig for å ta vare på opplevelsesverdiene og friluftsverdiene knyttet til å ferdes i urørt natur. Stilt overfor en urskog eller tett innpå en vill, urørt foss opplever mange en respekt for og glede over naturens storhet. Urørte naturområder er resultater av naturens egne prosesser over lang tid, helt

uten styring fra menneskets side. Disse kvalitetene kan bli borte for alltid hvis menneskene gjør store inngrep. Hvis tapet av urørt natur ikke stanser, vil vi som lever i dag være den siste generasjonen som har muligheten til å oppleve store sammenhengende områder der naturen og økosystemene har fått utvikle seg fritt uten menneskelige inngrep. Forslagsstilleren mener at denne generasjonen ikke kan frarøve alle fremtidige generasjoner denne muligheten. I tillegg fører forvitringen av de siste villmarkene til at et viktig sammenlikningsgrunnlag forsvinner for fremtidens forskere. Uten inngrepsfrie naturområder forsvinner også muligheten til å måle kvaliteten og tilstanden til et økosystem ved å sammenlikne det med intakt natur der dyr får leve uten jevnlig forstyrrelser.

Begrepet «villmark» ble etter det man kjenner til for første gang i forvaltningsmessig sammenheng brukt i NOU 1974:30, Vern av Hardangervidda. I NOU 1980:23, Naturvern i Norge og NOU 1986:13, Ny landsplan for nasjonalparker, brukes begrepet «urørte naturområder» om områder mer enn fem kilometer fra tyngre tekniske inngrep (vei, jernbane og vassdragsutbygginger). Behovet for bevaring av gjenværende inngrepsfrie naturområder er omtalt i en rekke stortingsmeldinger, bl.a. St.meld. nr. 29 (1996–1997) Regional planlegging og arealpolitikk, St.meld. nr. 42 (2000–2001) Biologisk mangfold, St.meld. nr. 21 (2004–2005) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand, og St.meld. nr. 26 (2006–2007). Til tross for bred enighet om at slik natur er verdt å bevare har ikke Stortinget vedtatt tiltak som stanser ødeleggelsen av villmarksområder. Hovedårsaken til bortfall av inngrepsfrie områder i perioden 1988–2008 var: 1. Veibygging i jord- og skogbruket. 2. Vassdragsinngrep, energiproduksjon og energitransport, og 3. Offentlig infrastruktur, reiseliv og turisme. Tapet av urørt natur skyldes ikke bare mangel på vern, men også aktiv subsidiering av naturinngrep som for eksempel støtte til skogsbilveier.

Forslag til vern

Forslagsstilleren mener det derfor er nødvendig med langt sterkere vern av villmark. Forslagsstilleren mener at de 11 prosentene av Norge som kan defineres som «villmarkspreget natur» der avstanden til nærmeste tunge tekniske inngrep er 5 kilometer eller mer, bør gis varig vern mot denne typen inngrep. Det kan bety at det bør etableres en ny kategori lovfestet vern, eller at eksisterende vernevirkemidler som f.eks. vern som nasjonalpark tas i bruk. Ca. 40,5 prosent av de villmarkspregede områdene er allerede vernet som nasjonalpark, mens ytterligere 6,5 prosent er omfattet av andre typer vern. De gjenværende 53 prosentene har i dag meget svak beskyttelse. Vill-

marksområdene som ikke har beskyttelse er spredt over hele landet, men en stor andel av den ligger i grenseområdene til nasjonalparkene og i indre deler av Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark. I tillegg til å verne områdene som defineres som villmark, bør forvaltningen av inngrepsfri natur, dvs. natur som ligger mer enn 1 kilometer fra nærmeste tunge tekniske inngrep, endres. Inngrep i disse områdene bør kun gjøres hvis tunge samfunnsmessige hensyn tilsier at inngrepet er nødvendig. Bygging av hytter, skogsbilveier og vannkraftutbygginger er eksempler på inngrep som ikke bør tillates.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om vern av Norges siste villmarksområder.
2. Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til tiltak for en nullvisjon for ødeleggelse av inngrepsfri natur og legge frem forslag til nye retningslinjer for forvaltning av slike områder.

30. november 2016

Rasmus Hansson

